

OSLO, den 17. mai 1965.

HL/7.

Herr Handelsgymnasiast Hans Christen RYGH,
Mogate 8,
Oslo.

Herr Handelsgymnasiast.

Jeg har med interesse og som et bevis for opplysningsvirksomhet i dette vårt land, lest Deres dikt "...Akk, ja..." i årets blårussavis.

I dette dikt kommer De også inn på det De kaller koksverket som er et makkverk.

Jeg er fullt klar over hvilken vekt man skal legge på en blårussavis i de errindrendager omkring en 17. mai, da man skråler og skriker om frihet, likhet og mye annet rart.

Men da De nå er ferdig med Deres handelsgymnasiumutdannelse og står på terskelen til en ny tilstand- den akademiske-, hviler det en plikt på Dem til også å følge det som de gamle romere så klokt uttrykte slik: AUDIATUR ET ALTERA PARS, hvilket er utlagt, den annen part bør også høres. De har fra nå av en ekstra plikt til å være kritisk, for Dem bør løsakttige påstander møtes med ordann, : Credat ludens Apella, hvilket er utlagt, det kan Du innbille bønder.

De er sønn av sivilingeniør Hakon Rygh, Bergen som i mange, mange år, har hatt anledning til å følge det arbeide som Industridepartementet utførte i forbindelse med den oppgave å finne fram til sådanne metoder for forkoksning av svalbardkull, at man kunne økonomisk bruke dem.

Når jeg nå tillater meg å fortelle Dem litt fra den annen side i den uhyggelig krig, som i lange tider har rast mot vergeløse, så vil jeg gjerne gjøre dette rent vitenskapelig. Jeg vil da først fortelle Dem hvordan vi stod, så vil jeg fortelle Dem om hvilken vei vi gikk eller hvilke metoder vi brukte for å komme fram til målet og endelig vil jeg vurdere resultatene, både for den enkelt og for landet som helhet.

Svalbard ble som en følge av den 1. verdenskrig tildelt Norge ved den avtale mellom en rekke stater, ved den såkalte svalbardtraktat av 9. 2. 1925. Etter denne avtale skulle alle borgere av de land som hadde undertegnet avtalen, ha samme rett til økonomisk virksomhet på Svalbard. Norge har således ikke noen særrett til eller

på Svalbard. Vi skal og må der konkurrere på like fot med alle andre nasjoner.

De kullfelter som finnes på Svalbard og som har vært kjente i mange år, er ikke kullfelter som alltid kan forbli norske. Etter den bergverksordning som gjelder for Svalbard må de som har retten til disse kullfelter, stadig holde sine rettigheter ved like, ved en pålagt arbeidsplikt som er meget omfattende og fastsatt i en mellomfolkelig avtale. Norge har ikke oppfylt denne sin arbeidsplikt.

De kull man kan bryte på Svalbard er meget dårlige kull i en internasjonal sammenligning. De er stort sett uselgelige, dersom det ikke lykkes ved en oppredning av kullene å befri dem for skadelige bestanddeler som aske og svovel i for stor gehalt.

I 1956-59 var tilstanden blitt slik for kullproduksjonen på Svalbard, at man ikke så noen annen utvei enn å legge ned norsk virksomhet på øya.

Mange har interessert seg for norsk virksomhet på Svalbard, og mange har forsøkt å finne fram til brukbare metoder for anvendelse av kullene, idet kullproduksjonen er det eneste som kan gi grunnlag for norsk herredømme på Svalbard. Norsk Hydro har således anvendt ca kr 400 000 av statsmidler for å finne fram til egnede metoder, men uten resultat. SINTEF ved N.T.H. har anvendt noen hundre tusen kroner for de samme formål, men også uten resultat. En sivilingeniør Kr. Hjøllnes har anvendt ca kr 1 800 000 av statsmidler, men heller ikke han maktet å løse noen oppgave. Industridepartementet har gjennom 9 år drevet systematiske undersøkelser av de her nevnte kull, og Industridepartementet har ved sin egen planlegging og sine egne opplegg og med dyktige medarbeidere løst oppgaven. Det er Industridepartementet og det alene som har maktet det. Det har over 9 år kostet den norske skatteborger ca kr 700 000 som er bevilget av USA-Marchall-midler. Industridepartementet har utført tusenvis av forsøk.

Vi som har ledet og utført dette arbeide, er meget stolte over såvel arbeidets utførelse som de resultater som er oppnådd. Det er imidlertid ingen i dette land som noen gang har takket for innsatsen.

Uten det arbeide som Industridepartementet har utført ville Svalbard idag ha vært et tapt land for Norge, og uten dette koksverk som er resultatet av det forskingsarbeide Industridepartementet utførte, ville disse de 900 arbeidere på Svalbard + 300 arbeidere i Mo som nå er knyttet til kullproduksjon og koksproduksjon ha hatt arbeide. Dessuten har Industridepartementet sikret dette land beredskapsmessig med koks i tilfelle av at landet skulle komme opp i krigerske forhold. Med andre ord, har Industridepartementets arbeide som ingen annen kunne utføre, ført til følgende resultater:

1. Svalbard er sikret for norske interesser.
2. Norsk metallurgisk industri er beredskaps sikret.

3. Norsk arbeidskraft er skaffet arbeide.

Nå vil De sikkert ha hørt indianerhylene som særlig har rådet i landets storting eller nasjonalforsamling. Man har særlig beskjeftiget seg med overakridelsene ved dette koksverk. Sjelden har vel så mange mennesker med så liten forstand uttalt seg så bomsikkert om ting de ikke har skjönt.

De faktiske forhold er disse:

Industridepartementet hadde planlagt koksverket + ammoniakkfabrikken til å koste kr 80 + kr 60 = kr 140 mill. Denne priskalkyle er lagt opp med prisbasis 1959/60 for koksverkets vedkommende og 1961/62 for ammoniakkfabrikkens vedkommende. Nå vil De kanskje spørre hvorfor vi som kalkulerte anleggene ikke tok hensyn til den her nevnte prisstigning. De vet godt at arbeidsgivererne og arbeidsorganisasjonene hvert år skal forhandle om fiktive tariffier. Dersom nå Regjeringen i proposisjonen om koksverket etc. hadde skrevet at man forventet en prisstigning på industrivarer og tjenester på la oss si 4-5 % p.r. ville det ikke ha vært mulig for den samme regjering å påstå overfor organisasjonene at det ikke var regnet med noen prisstigning.

Iflg. opplysninger til Stortinget vil kostnaden for koksverket + ammoniakkfabrikken bli kr 195 mill. d.v.s. kr 55 mill mer enn av Industridepartementet planlagt. Dette utgjør en merkostnad på 37.8 %. I og for seg er dette ingen urimelig merkostnad. Dersom De skulle ha interesse av å undersøke hvilken overskridelse det var på f. eks stortingstilbygget eller Forneboanlegget, ville De finne helt andre tall. Deler man oppmerkkostnaden får man, anslagsvis:

1. Pristigning på begge anlegg.....kr 20 mill.
2. Merkostnad ved at man valgte en annen tomt enn Industridepartementet hadde forutsatt..... " 15 "
3. Merkostnad ved at den av Industridepartementet valgte kallsøsing ikke ble fulgt " 10 "

kr 45 mill.

Det gjenstår således kr 10 mill som kan skyldes mangelfull planlegging, slett utførelse, og den har industridepartementet ikke hatt noe med å gjøre, og uforutsette forhold. Denne merkostnad på kr 10 mill er mindre enn o. 71 % av kalkulasjonskostnaden. De finner like et eneste industrianlegg bygget i Norge etter krigen som kan fremvise noe liknende. Når De som utdannet bedriftsøkonom får lese at en av våre begavede stortingssmeder har lagt sammen driftskapitalen med investeringskostnad for å komme høgt nok opp, skjønner De sikkert at det ikke bare er mangel på forstand, men direkte manglende kunnskaper.

Fra Deres lesning i bedriftsøkonomi og nasjonaløkonomi vet De at De skal vurdere godheten av en investering med de totale virkninger av denne investering. ~~Gjør~~ De det for koksverket + ammoniakkfabrikken, får De:

Før kr 195 mill har Norge fått:

1. Reddet svalbard for kongeriket Norge.
2. Bygget opp to meget moderne industrianlegg.
3. Skaffet arbeide for 900 svalbardarbeidere + 350 mann i Mø.
4. Beredskapsakret norsk metallurgisk industri.
5. Lagt grunnlaget for en kjemisk industri på sin ammoniakkfabrikk.

Det finnes neppe et industrianlegg som har gitt sådant utbytte med så små midler.

Det har allti vært skikk og vane her i dette land, at innsats er blitt belønnet med spark. Avindsyken har liksom vært drivkraften. Her gjelder det å kutte hodet av le som raker noe høyere enn andre.

Av Dem som akademiker kreves det langt mer enn av andre. De skal ikke bare legge Ibsens ord: Jeg spørger kunn, mitt kald er ej at svare, til grunn. De skal også forsøke å svare.

Jeg vedlegger til Deres orientering en brevkopi som vedrører et brev jeg sendte sivilingeniør Kr. Hjellnes som varaansvarlig for kalkulasjonene ved Koksverket, men som aldri våget å tre fram. Mitt brev er selvsagt forblitt ubesvart.

Før at ikke dette brev skal forstyrre Deres eksamensle ring, sender jeg det først torsdag den 30 d. m. idet jeg harbrakt i erfaring at De den dagen er ferdig med eksamen.

Vennlig hilsen